

პროტექციონისტული საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკის შეფასება

დემნა კვარაცხელია,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია პროტექციონისტული საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკის მოსალოდნელი ეფექტები, როგორც სტატიკური, აგრეთვე დინამიკური ნონასწორობის პირობებში.

დასაბუთებულია, რომ შედარებით გრძელვადიან პერიოდში, რომლისთვისაც დამახასიათებელია დინამიკური ნონასწორობა, პროტექციონისტული საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებამ შესაძლებელია გამოიწვიოს საგადასახდელი ბალანსის მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის სალდოს ამალღება. კერძოდ, იმპორტის შემზღუდავი პოლიტიკის განხორციელება, შედარებით გრძელვადიან პერიოდისთვის ხელს შეუწყობს ადგილობრივი წარმოებისა და დანაზოგების ზრდას, რაც საბოლოო ანგარიშით განაპირობებს წმინდა ექსპორტის მოცულობის ამალღებას.

საკვანძო სიტყვები: პროტექციონისტული პოლიტიკა, ექსპორტი, იმპორტი, წმინდა ექსპორტი, კაპიტალის მოძრაობის ანგარიში.

ASSESSMENT OF PROTECTIVE FOREIGN TRADE POLICY

Summary

The article considers the probable effects of the Protective Foreign Trade Policy in the conditions of both static and dynamic balances.

We have justified that in considerably long-term period characterized with dynamic balance the implementation of Protective Foreign Economic Policy may increase the account balance of the current payment operations, namely, Import Restriction Policy in considerably long-term period will support the local industry and increase savings that will eventually be followed by the growth in the net export.

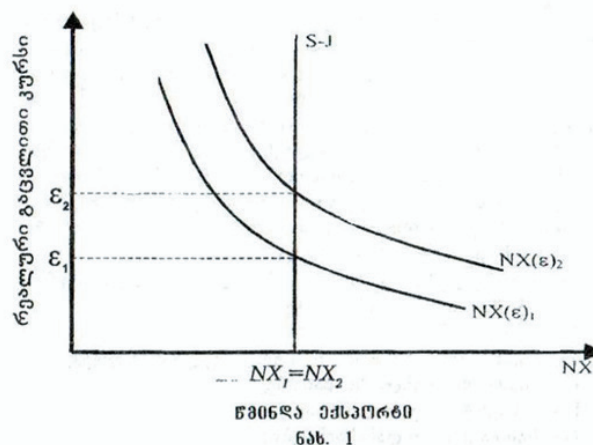
პრობლემის არსი

პროტექციონისტული საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკის ძირითადი მიზანია იმპორტის შემზღუდავი ღონისძიებების (იმპორტზე გადასახადის გადიდება, რაოდენობრივი შეზღუდვების - კვოტების დადგენა, ფიტო-სანიტარული ნორმების შემოღება, აღნიშნულ ნორმებთან შეუსაბამო პროდუქციის შემოტანის აკრძალვა და ა.შ.) განხორციელების გზით სამამულო წარმოების, უპირველეს ყოვლისა კი, სამრეწველო და

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დაცვა უცხოური კონკურენციისაგან,

სამამულო წარმოების წასახალისებლად ასეთი პროტექციონისტული სავაჭრო პოლიტიკის გატარებას მიზანშეუწონლად მიიჩნევენ გავლენიანი ეკონომისტების დიდი ნაწილი. მათი მტკიცებით, მისი განხორციელების შედეგად არ აღინიშნება წმინდა ექსპორტის მოცულობისა და შესაბამისად საგადასახდელი ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის სალდოს გადიდება.

ასე მაგალითად, ჰ. გრეგორი მენქიუს თანახმად, მთავრობის მიერ იმპორტის შემზღუდავი პოლიტიკის გატარება, საბოლოო ანგარიშით გამოიწვევს რეალური გაცვლითი კურსის ამალღებას, ხოლო წმინდა ექსპორტის მოცულობა უცვლელი დარჩება (1, გვ. 314-316). აღნიშნული თვალსაზრისი გრაფიკული სახით გამოსახულია ნახ.1-ზე.

სადაც, S - საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში ქვეყანაში წარმოქმნილი ეროვნული დანაზოგებია;

I - ამავე პერიოდში ინვესტიციური დანახარჯების საერთო მოცულობაა;

NX - წმინდა ექსპორტია, ანუ მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის სალდოა;

$S-I$ - კაპიტალის მოძრაობის ანგარიშის სალდოს შებრუნებული სიდიდეა, ანუ დანაზოგებისა და ინვესტიციების მოცულობათა სხვაობაა;

E - რეალური გაცვლითი კურსია.

რეალური გაცვლითი კურსის ამალღება E_1 -ის შესაბამის დონიდან E_2 -ის შესაბამის დონემდე, რაც გამოწვეულია იმპორტის შემზღუდავი პროტექციონისტული პოლიტიკის გატარებით, ანუ იმპორტის შემცირების შედეგად წმინდა ექსპორტის მრუდის გადაადგილებით $NX(E_1)$ - მდებარეობიდან $NX(E_2)$ -

მდებარეობაში, ინვესსიის სამამულო წარმოების პროდუქციის გაძვირებას უცხოურთან შედარებით. ეს კი განაპირობებს ექსპორტის მოცულობისა და შესაბამისად, წმინდა ექსპორტის შემცირებას, რაც აბათილებს პროტექციონისტული საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკით გამოწვეულ წმინდა ექსპორტის თავდაპირველ ზრდას. როგორც მენქიუ მიუთითებს, მიმდინარე ანგარიშის სალდოს ცვლილებისათვის (ანუ წმინდა ექსპორტის გადიდებისათვის) აუცილებელია კაპიტალის მოძრაობის ანგარიშის ცვლილება, რომელიც ასახავს ინვესტიციებსა და დანაზოგებს შორის თანაფარდობას. ვინაიდან პროტექციონისტული პოლიტიკა არ შეხება ინვესტიციებსა და დანაზოგებს, ამიტომ მას არ შეუძლია ზემოქმედების მოხდენა არც კაპიტალის მოძრაობის ანგარიშის სალდოზე და არც მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის სალდოზე.

მენქიუ ასკვნის, რომ მიუხედავად კაპიტალის მოძრაობის ანგარიშის სალდოსა და მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის სალდოს მიმართ ნეიტრალური დამოკიდებულებისა, პროტექციონისტული სავაჭრო პოლიტიკა გავლენას ახდენს საგარეო ვაჭრობის მოცულობაზე. რამდენადაც წმინდა ექსპორტი რჩება უცვლელი, ამიტომ იმპორტის შემცირებასთან ერთად აღნიშნება ექსპორტის შემცირებაც, რაც გამოწვეულია რეალური გაცვლითი კურსის ამალღებით და დანაზოგების უცვლელობით.

იმპორტის შემზღუდავი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგები გრძელვადიან პერიოდში:

მენქიუს ანალიზი ჩვენი აზრით ცალმხრივია, ვინაიდან არ ითვალისწინებს დანაზოგების ზრდის შესაძლებლობას. იგი მოვლენების განვითარებას განიხილავს დროის მოცემულ მომენტში, ანუ სტატიკური წონასწორობის მდგომარეობაში და არა დროის პერიოდში, ანუ დინამიკური წონასწორობის პირობებში. იმპორტის შემზღუდავი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად იმპორტული საქონლის შემცირებისას, ადგილობრივ პროდუქციაზე მოთხოვნის ამალღება ხელს შეუწყობს სამამულო პროდუქციის წარმოებისა და შესაბამისად, დანაზოგების ზრდას.

ჩვენი დებულების დასამტკიცებლად გამოვიყენოთ ეროვნული ანგარიშთა იგივეობის განტოლება:

$$Y = C + I + G + NX \quad (1)$$

სადაც, Y - არის მთლიანი შიდა პროდუქტი, C - სამომხმარებლო დანახარჯები, I - ინვესტიციური დანახარჯები, G - სამთავრობო დანახარჯები, NX - წმინდა ექსპორტი.

მოცემული განტოლება გარდაქმნათ შემდეგი სახით:

$$Y - C - G = I + NX \quad (2)$$

$$S = Y - C - G - \text{არის ეროვნული დანაზოგები.}$$

$$\text{ე. ი. } S = I + NX \quad (3)$$

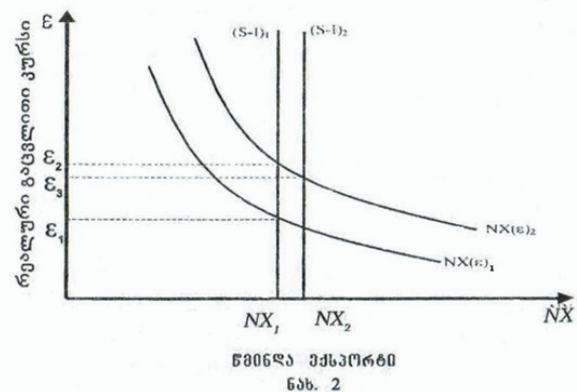
იმპორტის შემზღუდავი პოლიტიკის გატარების შედეგად, იმპორტის შემცირებისას წარმოიქმნება ორი ურთიერთსაპირისპირო მოვლენა:

1. $NX(E)_1$ - მრუდი გადაადგილდება $NX(E)_2$ - მდებარეობაში და მიმდინარე ოპერაციათა ანგარიშის სალდო (წმინდა ექსპორტი), რეალური გაცვლითი კურსის სანყისი E_1 - დონის პირობებში, გადიდდება ($S-I$)-წმინდა დანაზოგებთან შედარებით, რაც წარმოშობს რეალური გაცვლითი კურსის ამალღებელ მოძრაობას. რეალური გაცვლითი კურსის ამალღება ახალი წონასწორობის E_2 დონემდე, ექსპორტის შემცირების ხარჯზე გამოიწვევს წმინდა ექსპორტის მოცულობის შესაბამის შემცირებას (იხ. ნახ. 1). მოცემულ პუნქტში აღნიშნული ანალიზი სრულიად თანხმობაში მენქიუს თვალსაზრისთან.

2. ამავე დროს, იმპორტის შემცირებისას, (2) და (3) განტოლებების მარცხენა ნაწილში C და G - ცვლადებიდან გამოირიცხება იმპორტულ პროდუქციაზე დანახარჯები და წარმოიქმნება სასაქონლო დეფიციტი, რაც ამალღებს მოთხოვნას ადგილობრივ ნაწარმზე. დროის მოკლევადიან პერიოდში მისი დაკმაყოფილება ძირითადად მოსალოდნელია საექსპორტო დანიშნულების პროდუქციის ხარჯზე (შესაბამისად შემცირდება ექსპორტის მოცულობა). ამასთან ადგილობრივ პროდუქციაზე მოთხოვნის ამალღება ნაახალისებს სამამულო პროდუქციის წარმოებას და შედარებით გრძელვადიან პერიოდისათვის ხელს შეუწყობს პროდუქციის გამოშვების ზრდას. პარალელურად გაიზრდება S - დანაზოგებიც. ე. ი. ($S-I$)- მრუდი გადაადგილდება მარჯვნივ ($S-I$)- მდებარეობაში (იხ. ნახ. 2).

აღნიშვნის ღირსია ისიც, რომ იმპორტის შემზღუდავი ღონისძიებების შედეგად, მისი მოცულობის შემცირება, გამოიწვევს ერთობლივი ინვესტიციური მოთხოვნისა და შესაბამისად, კაპიტალის მოძრაობის ანგარიშის მოცულობის შემცირებას, ვინაიდან იმპორტის შემცირებასთან ერთად შემცირდება მოთხოვნა უცხოურ ინვესტიციებზეც. პროცენტის ფიქსირებული მსოფლიო განაკვეთის პირობებში ინვესტიციების აღნიშნული შემცირება აუცილებლად გამოიწვევს $S-I$ სხვაობის მნიშვნელობის ამალღებას. ე. ი. ($S-I$)- მრუდი ნებისმიერ შემთხვევაში გადაადგილდება მარჯვნივ - ($S-I$)- მდებარეობაში.

ჩვენი ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ რეალური გაცვლითი კურსის ახალი მნიშვნელობა (E_2) თავდაპირველ მნიშვნელობას-

თან (E_1) შედარებით მაღალი იქნება (E_2 -თან ახლოს აღმოჩნდება), მაგრამ არსებითი ისაა, რომ წმინდა ექსპორტის მოცულობაც გაიზრდება NX_1 -დან NX_2 -მდე. უფრო მნიშვნელოვანი კი ისაა, რომ იზრდება სამამულო წარმოების მოცულობა.

ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ფაქტსაც, რომ პროტექციონისტული სავაჭრო პოლიტიკა ქვეყნის ახალგაზრდა და პრიორიტეტულ დარგებს იცავს ტოტალური უცხოური კონკურენციისაგან და ხელს უწყობს მათ სწრაფ ეკონომიკურ ზრდას, რაც ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარების აუცილებელი პირობაა. თავისუფალი ვაჭრობის მომხრეები ხაზს უსვამენ, რომ პროტექციონისტული პოლიტიკა მომგებიანია ქვეყანაში არსებული განსაზღვრული ჯგუფისათვის და საზიანოა დანარჩენი საზოგადოებისათვის. თუმცა ისიც ფაქტია, რომ პროტექციონისტული პოლიტიკა მაღალტექნოლოგიური და პროგრესული დარგობრივი სტრუქ-

ტურის უზრუნველყოფი წარმოების განვითარების გზით ხელს უწყობს წარმოების ეფექტიანობისა და ეკონომიკური ზრდის ტემპის ამაღლებას გრძელვადიანი პერიოდისათვის.

დასკვნა:

ამრიგად, საგარეო-ეკონომიკურ სფეროში პროტექციონისტული სავაჭრო პოლიტიკის განხორციელებას ქვეყნისათვის შეუძლია დადებითი შედეგების მოტანა. კერძოდ, იმპორტის შემზღუდავი პოლიტიკის განხორციელება შედარებით გრძელვადიანი პერიოდისთვის ხელს უწყობს ადგილობრივი წარმოებისა და დანაზოგების ზრდას, რაც იწვევს წმინდა ექსპორტის მოცულობის ამაღლებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

Mankiw N. G. macroeconomics, 7th edition, 2009, p. 141-143.